

Náučný chodník Kamenica

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Žiar nad Hronom
Geomorfologická jednotka:	Kremnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Stará Kremnička, obecný úrad a 80 m k severu na rázcestie
Východisko:	Stará Kremnička, rázcestie nad obecným úradom
Trasa:	Stará Kremnička, rázcestie nad obecným úradom - škola - prameň pod Kečkou - Kamenica - Stará Kremnička, obecný úrad
Dĺžka, prevýšenie:	5,5 km, prevýšenie 300 m
Čas prechodu:	3,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa, mierne náročná v úseku stúpania na Kamenicu

Zameranie chodníka: prírodovedné, geologické, historické, technické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2011

Aktuálny stav: Chodník je vo veľmi dobrom stave.

Textový sprievodca: skladačka Náučný chodník Kamenica (Stará Kremnička) (F. Kovár, 2012)

Kontakt: Občianske združenie Kamenica Stará Kremnička, Stará Kremnička 125, 965 01 Žiar nad Hronom, tel. 0904 867 078

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Stará Kremnička. Obec na východ od Žiaru nad Hronom na južnom okraji Kremnických vrchov v úzkej a hlbokjej doline dolného toku Kremnického potoka. Jej vznik sa datuje okolo roku 1290, prvá písomná zmienka je z roku 1442. V roku 1488 tu bola mýtna stanica. Obec patrila pod panstvo Svätý Kríž v Ostrihomskom arcibiskupstve Tekovskej župy. Obyvatelia sa zaoberali roľníctvom, drevárstvom a kupčili s kremeňom (používal sa na kresanie iskiar na zakladanie ohňa), od čoho sa odvodzuje názov obce. Územie je geologicky veľmi pestré – okrem ryolitu a ryolitového tufu sa tu vyskytuje travertín, limnosilicít a bentonit. V rokoch 1870 – 1872 sa v ťažkom horskom teréne v doline Kremnického potoka budovala železnica Hronská Dúbrava – Vrútky (viac v hesle Slovenský Semmering nižšie), opustená budova jej zastávky v strmom svahu nad obcou je z roku 1915. Na mieste požiarom zničeného kostola bol v roku 1890 postavený nový kostol sv. Imricha. V obci bol pivovar a mlyn (od 1715), kamenárstvo (od 1726, po roku 1964 ťažba a drvenie kameňa pokračovali priemyselnou formou), kováčstvo (1840 – 1975), tehelňa (od 1929). Po vypuknutí Slovenského národného povstania v okolí obce prebiehali ťažké obranné boje povstaleckej armády pred postupujúcimi nemeckými jednotkami, do bojov tu 5. októbra 1944 prvýkrát zasiahol pancierový vlak Štefánik. Na železničnej stanici sa 27. decembra 1944 pre poruchu na brzdách vykoľajil a vybuchol nemecký vojenský transport prichádzajúci od Kremnických Baní, pričom podľa údajov v obecnej kronike zahynulo 370 vojakov a dôstojníkov. Podzemím obce prechádzajúcu Ferdinandovu dedičnú štôľňu, vybudovanú pre odvodňovanie kremnických baní (viac v textoch k Náučnému chodníku Šibeničný vrch), pripomína 7 m vysoké murované ústie (komín) vetracej šachty z roku 1842, dnes technická pamiatka (stojí na súkromnom pozemku neďaleko začiatku náučného chodníka).

Limnosilicít (predtým limnokvarcít). Veľmi tvrdá kompaktná kemitá hornina zložená výlučne z rôznych foriem SiO₂ (okrem kremeňa to môže byť chalcedón a opál) s lastúrovým lomom a rôznymi farbami (biely, sivý, bledomodrý, červený, hnedý, čierny) tvoriaca polohy v ryolitoch v okolí Starej Kremničky a i. Vznikal tu v rámci dozvukov neogénnej sopečnej činnosti kremnického a štiavnického stratovulkánu v plytkých jazierkach z horúcich prameňov, môže preto obsahovať zvyšky močiarnych rastlín, napr. kúsok trstiny, ulitníky, našiel sa v ňom aj pancier korytnačky. Okrem lokalít v mieste ich vzniku sa limnosilicity vyskytujú aj v náplavoch Hrona a Žitavy. Využíval ich praveký človek od staršej kamennej doby pre výrobu štiepaných nástrojov. Ložisko v lokalite Stará Kremnička – Kotlište severozápadne od obce bolo najvýznamnejšie spomedzi ostatných v širokom okolí (Bartošova Lehôtká, Slaská – Kypec, Kopernica, Lutilla, Žiar nad Hronom – Podháj a Hliník nad Hronom). Ťažil sa pre výrobu mlynských kameňov, silicových kociek a ferozliatiny. Po zmene technológie výroby ferosilexu (v Istebnom) začiatkom 90. rokov 20. storočia ťažba ustala. Výskum ukázal, že minerálne zloženie, vysoká tvrdosť, dobrá lešiteľnosť a v niektorých prípadoch aj opracovateľnosť, textúra a atraktívne sfarbenie umožňuje využitie určitých druhov limnosilicítov v ručnej výrobe šperkov. Na mieste bývalého lomu vybudovala obec Stará Kremnička v roku 2010 **oddychovú zónu Kotlište** (kultúrne

podujatia, ihrisko, možnosť opekania). Vedie k nemu miestna žltá značka, autom možno prísť na parkovisko po miestnej komunikácii (smerom k púle Rajčan).

Kamenica (552 m n. m.). Vrch v juhozápadnom výbežku v rámci mohutného ryolitového telesa vrchu Klinček na južnom okraji Kremnických vrchov nad strednou časťou Starej Kremničky so strmými svahmi na ľavej strane doliny Kremnického potoka. Juhozápadný okraj tohto ryolitového masívu eróziou odrezal Kremnický potok - vrch Skalka (412 m n. m.) na pravej strane doliny je prístupný po Náučnom chodníku Šibeničný vrch. Medzi oboma vrchmi pod Starou Kremničkou - Kamenicou a Skalkou - má dolina na krátkom úseku charakter epigenetického prielomu. Strmými svahmi Kamenice vedie vo výške nad dnom doliny železnica a v jej zárezoch sú dobre pozorovateľné horninové odkryvy, napr. pri stanici Stará Kremnička vidno ryolitové tufy, nad nimi vystupujú hrubozrnné vulkanické brekcie, vyššie po trati je ryolitový nek. Jeden z najkrajších úsekov z geologického aspektu je na hornej strane tunela Kečka, kde vidno kontakt ryolitov a ich tufov. Početné výstupy geologického podložja, prístupné náučným chodníkom, poskytujú v zalesnenom území svahov Kamenice viaceré hodnotné výhľady.

Slovenský Semmering. Dnešná železničná trať č. 171 Zvolen - Kremnica - Diviaky bola postavená v rokoch 1870 - 1872 v rámci trate Budapešť - Salgótarján - Lučenec - Zvolen - Vrútky, prepájajúcej Budapešť s Vrútkami na Košicko-bohumínskej železnici. Stavba trate bola technicky veľmi náročná, keďže pri jej prechode cez Kremnické vrchy bolo treba vystúpať na úseku 35 km z nadmorskej výšky 260 do 773 m, čo patrilo v tom čase medzi odvážne projekty železničného staviteľstva. Na stavbe trate v roku 1871 pracovalo okolo 6 tisíc zväčša zahraničných robotníkov. Na trati bolo postavených celkovo 12 tunelov s dĺžkou 3 185 m. Trať pre svoj horský charakter a krásu prírody, ktorou prechádza hlavne v úseku Hronská Dúbrava - Kremnické Bane, sa nazýva Slovenským Semmeringom.

Kremnické vrchy. Pohorie na strednom Slovensku zhruba medzi Hornou Štubňou, Novou Lehotou, Žiarom nad Hronom, Budčou a Králikmi na severnom okraji vulkanitmi budovaného Slovenského stredohoria, v rámci ktorých susedí na západe s Vtáčnikom, na juhu Žiarskou kotlinou, Štiavnickými vrchmi, Pliešovskou kotlinou a Javorím a na východe so Zvolenskou kotlinou. Od severu hraničí s celkami Fatransko-tatranskej oblasti: Starohorskými vrchmi, Veľkou Fatrou, Turčianskou kotlinou, Žiarom a Hornonitrianskou kotlinou. Geologické podložie tvoria prevažne neogénne andezity lávových prúdov a ich pyroklastiká a epiklastické brekcie a konglomeráty, v južnej časti aj ryolity (oblasť Starej Kremničky) či neogénne fluviálne štrky a piesčité štrky s preplástkami ílov (okolo Pitelovej) a pleistocénne fluviálne terasové štrkopiesky (Šibeničný vrch). Reliéf je vrchovinový a hornatinový s hlbokými dolinami so strmými až skalnatými svahmi, lokálne v najvyšších častiach (okolo Kunešova, na severe Flochová 1 318 m n. m., východne od Kremnice Kremnický štít 1 008 m n. m.) plochejší s charakterom pahorkatiny. Neogénna vulkanická aktivita a neskoršie tektonické pohyby podmienujú výskyt významných rudných ložísk (drahých kovov, ortuti a i., Kremnické Bane, Malachov) a zdrojov rôznych surovín (keramické materiály, stavebný kameň). Geologická stavba je tiež príčinou hojných zosuvov. V pohorí pramenia významné vodné toky povodia Váhu a najmä Hrona, napr. Turiec, Kremnický potok, Tajovský potok. Z veľkej časti je pokryté nepôvodnými lesmi. V jeho vnútri leží okrem banského mesta Kremnice okolo dvadsať obcí, v ich okolí sú často rozľahlé lúky a pasienky. Pohorie stredom pretína železničná trať Zvolen - Kremnica - Diviaky (viac v hesle Slovenský Semmering vyššie).

Názvy informačných panelov

1. História obce a pamiatky
2. Rozvoj obce, pamiatky, zaujímavosti
3. Svetová vojna a SNP

4. Fauna a flóra
5. Geológia/vyhliadka
6. Slovenský Semmering

